

М. П. ЛЯКАЧОВ

КРЕСТОМ

Москва

СССР-са јөззезлди Шөриө кыга лезан ин

1930

М. П. ЛКАЧОВ

К Р Е С Т Ö М

(БЕЗКРЕСТНАЯ)

М о с к в а

СССР-са јöзвезлөн Шöрiс кнiга леңан iн

1 9 3 0

Главлит № А-60.093

Заказ 906.

Тираж 2.500 экз.

Книжная ф-ка Центридага Народов СССР. Москва,
Шлюзовая набережная, 10.

К Р Е С Т Ъ М.

I.

Паскалісö, һужалисö коңечтöг тулысса луннез. Ылына шондiыс кыщöвтö мусö, вылына сулалö јурвевдöрын, шоныт руөн лолалö му-вылö, окалö ловзöм олансö, вöрсö, мусö. Јансöтчöм мусаһас шондi ујö јенöж пыдöсöттiс, бытте кыз полö матöтчыны сы-дынö. Југыт талун луныс, зардö шондiыс, көкһита лолассö етщöм паскыт ыббез шöрын, коңечтöм пемыт сук вöррез коласын, гырка логгезын. Тујыс ылö, ылö мунö, сунiсөн чукласö вөр коласöттiс, пырö тащкiсö вöрас.

Пöрöтчöм-моз плетушкаас Трöш-Мiтiт вiзöтö пу јыввесö. Пизöны јурас думаез кыз көзыв шуксö көзывкарын. Неделе токо ешö чулалiс, кыз Мiтiт петiс совпартшколаiс. Го ешö јурас ветлöны школага думаес. То бытте сiја јорттес коласын, баитöны, öтамöднысö озалöны, спорiтöны сы-јылис, кыз пондасö ужавны феревһаезын, посаддезын, кытчö һiјö һдасö. Гажөн да ыжыт ужын чулалiс кадыс школаас. Öнi пелдöтчис ета колективiс, колас öтнасыслö кутчисны уж-бердö, пуктыны быдöс выгiнсö да көзны пемыт öтiр коласын мыј вiлсö пондiс тöдны школаын.

Тырис јурыс думаезнас, пöрöтчис турунлас да вунöтчис-моз, пондiс сунавны. Мырја да вужја тујыс. Öт-мöдöрö телегасö пиһлалö, торкјö, зобјöтö.

Рытнас-һи сорөнкод, көр ырым вайöтыштны пондiс сажыт тöвок, көр медбöрја шондi југöррес һожыһик малалiсö по-жум јыввесö да сöрсөн-бöрсөн öшiсö вөр саяс, Мiтiт јам-шiккöt петiсö вöрис.

Ны-оҕын керөс увтас, кыҕ ки долоһлын, паскаліс ҕеревһа Вөрдор. Пуксыштөм вөр шөрас сера пјатнаокөн, сјјөн һаҕе і шуөны Вөрдорөн.

Вөрдорө іңдісө Трөш-Мітітөс ізбачавны. Колас сьлө кут-чисны вермасны выннас пемыткөт, һаҕкөт, умөлкөт, локкөт. Ышловҕис Мітіт да лебтыштіс куражкасө јур-бөрлаһас, быҕте кыҕ остіс кымөссө, меҕ паскытжык вөлі местаыс ветлыны јурас думаеслө. Ғеһега голөттөн леҕчис керөсувтө да крута бергөтчис вескытлаһө. Мітіт пыріс Вөрдор ҕеревһаҕ.

— Но, кытчө, јортөј, сувтчам?—бергөтчис јамшікыс да шупыта горөтчис.

— Вашөт селсоветөҕ, колас сетчін сувтчыны. Төдан кытөн селсоветыс?

— Но мыһа-жө ог төд, төда, төда. Вон-тај чочком һаһшыка һөлөт керкуыс шульгакивлас—сетөн і ем. Со-ед ешө Кіріл - Јарашыс-ордын,—бергөтчытөҕ-һі горөтчис јамшік еһө кыввезсө, вөрҕөтіс вожжіезсө, трекһітіс вөвсө.

Мітіт кокһита четчөвтис Ғеһегаис, пыркөтыштіс вескыт кинас вешјансис да палтосис турун јогсө да пыріс Советө. Остіс ыбөссө—табак шыһөн вачкіс һырас. Пызан понын, вескыта лабічас, пукалө учітік морток, шочыһік һеыжыт тоша, јурсі кыҕ шпын, мукөдлаас кокольсалөм-һі. Ыжыт-ед трубка өмас дарсалөм да папкө і папкө, шыныс ветлө өт-мөдөрө, көвјасө, кыҕ өвін шупалө. Піҕөс коласас жмітөм һынкөм, пондөтчөм банјыны.

— Олан-вылан, ҕеҕу,—горөтчис Мітіт.

— Пыр, пыр, пуксы,—шват-шват сөтіс сөктанһас, леҕис ешө быдса кымөр шынсө да пондіс тресітны лабіч понас трубкасө.—Ылөҕ-ја іңдөтчін?

— Татчөҕ токо, ҕеҕу. Татөн пөһа уҕавны, ізбачын.

— Сіз, сіз, бур ҕело. Міјанлө грамотнеј морттес бура колөһы.

— Те мыј, сторожалан?—горөтчис бөра Мітіт.

— Ола-тај то, ој-лунсө катҕа. Кінлөкө-ед колө-жө овны,—думајтіс-моз да һеҕыр-мыјіс горөтчис бөра һынкөм кыјісы

— Кыс-нө те, кыз тенө шуоны?—жуалис Митит.

— Вавреј, јортөј. Мөс-Пальникис Галаң-Вавреј. Кывлін по-
ді Галаң-піјаннесө.

Сы-коста керкуө пырис јамшик, њужөтис кисө Ваврејлө да
горөтчис:

— Здорово!.. Со-тај, Вавреј, те олан?

— Ме, фетина, ме. Оламө со...

Өтлаасисө кык старик, пондисө клопөтны-баитны өтискө,
мөдикө: њаң-јылис, налоггез-јылис, с. озө. Басны уна аззисө,
коңечтөг јурө пырөны крессанскеј думаез, кышасөны өта-
-мөд-бердө, кыз шакылис сунис, петөны јурис.

Митит пуксис пызан-дынө, паскөтис папка да пондис гижны
расписка. Вежтисис јамшиккөт. Мөдыт прошшајтчис да мунис.

Кағисө му пемытөн. Дөзчисө жагыв тулысга ој. Пемдис
і вөрыс, өтувтчис мукөт. Көкө рытлаңас ешө југытжык, піла
пінһезөн тыдалөны пујыввес јенөж вестөт. Сун керсөмөн
сулалөны пожуммес, кыз ыжыт јон высина багатыррез пыксө-
ны јыввезнаныс јенөжас.

Митит колтчис уңны селсоветө. Чуғ һе ојшөрөз сја бајтис
Ваврејкөт олан-јылис, уж-јылис. Ојса петуккез кытсасөм-бө-
рын вөлис Мититлөн куңсисө сіннез, лаңтис. Вавреј ешө ку-
ритис трукасө да водис гөбеч-дорас.

II.

Шондикөт лебтис јурсө Вавреј, ружтөмөн четчис, көмасис,
петалис өтөрө миссыны, лонтис гор. Секі Митит өгтис сін-
ңесө. Ез јешты сја быщөмик пастасны, кыз керкуө пырис
председатель.

— Олан-вылан, вил морт-тај локтөм. Те мыј, рајјонсаң?

— Сетчинсаң, јортөј. Локті тіјанө ужавны. РИК иңдис татчө
ізбачавны. Төн рытсаң татөн.

— Бур дело, бур. Важын-һи мјанлө текоф мортыс колө.—
Гөд сінкыма, волкыт гөгрөс чужөма һеыжыт сөд усока
председатель пуктис пызанлас папкасө да здоровајтчис
Мититкөт.

— Јона ужалат?—горөтчи бөра Митит.

— Ужавнытө сija ужалам-жө, да сөкыт токо өддөн: отсалыт јеша, грамотнејыт абу. Емөс мијан комсомольчи, ныкөт i бергөтам өтiкө-мөдикө... Вес ог-жө олө, со мыјкө мырсам—гөрамө важсө. Неважын лебтим дөревенса коласын сорны часовна пөднамө-јылис. дак-ед ој-јој-јој, баґа, чут мијанөс, јортөј, *собрание*овлас ез летө... *Инка-пөлөсыс, кыґи чавкан*, лебтисic да лебтисic, токо баґа шукөвтө. Ем мијан өтiк знарка—„*Аркадеикаөн*“ шуөны—өтпыр сijө собраниевлө ез ветлыв, ез мытчаслы, а сек локтөм. Мыј сija i ез кер: кокнас тапнытас, кывнас жыднытас, чурс-сөвґас, саркан кыґ сарґө—өмыс оз пөднаслы. Ме баґа етщөм Аркадеикаезсө ег-на *адґыв*,—*клопнытис* кiјезнас боккез куґа председател да ешө содтис.—Ужө өни ешө кутчiслам, те отсалан. Öтпырис да мөдпырис баiтам дак мыјкө шогмас-жө.

— Шогмас, јортөј. Кыґ тенө шуөны?

— Пашкович-Миш, Степан-пiјан көркө вөвлi...

— Сiґ-нө, Микајло Степанович, пондам ужавны. Кыщөмө-нө меным сетатө керкусө? Ме өтi-мөди дас-мөд кыґаез вајi, нијө кытчөкө колө течны. То нија мешөкас.

— Тыдалө, нефелсө, кыксө, ковсас селсоветас, өтлаын мијанкөт талґыны. Некутчө сетга мунныс. То сетчө мөд жырјас i остам лыддiсан-керкутө. Вавреј, те талун лөсөт рытнас сґена-бердас полкаез кыґаезсө течны.

— Ладнө, керам,—кымөрөн өмсic лезic щынсө да горөтчи Вавреј.

— Сiґ-кө, ковсас кытчөґ ужавны өтлаын,—вiсталис Митит да пондiс пөртчавны кыґаезнас узөвсө.

Гымөтөмөн, зыкөн пырисө керкуө ноль-вiт том морттез.

— То вiґөт, комсомолеччез локтисө-ни, кiнкө, тыдалө, вiсталөм-ни тенчит локтөмтө,—шуис председател.

— Пашкович, те кылин мыј керө Аркадеикаыс?—өтiк өмсic пондiсө авзыны комсомольса. Медбура вөснiтiк голосөн, кыґ сiлкан, дугдывтөг горөтө Пiла-Аннуш. Öддөн i вiзыв ета нылкаыс. Бура сы-гөгөр каттисөны томмес, сiґ бы быдөн

кыкнан кинас і сапырнітө, да некыс вајны: куш кидн сїјө он кут. Чорыт нылкайт: кытөн колас, ас-дор бура вермө сулавны. Југыт лөз рөма сіннез, кың тулысса мича јенөж, но-жынык малыштасө зар-кө керас те-вылө. Сук јурөі кымөссан јукөвтөм вескыта, кың вөрын граң, да бөрас кыөм куң чі-кісө, кажвіөнныс. Чужөм—өмізөн зардө. Пым віра мортыс, вына да басөк.

— Кылан мыј керө? да еты-понда јона сылө колө бөж-лас талтчыны, тупкыны колө өмсө, Пашкович. Кылін?—дөвјалө кїјезнас, локтіс председател-оңө Анну мукөдыс бөрсанас.

— Мыј сетшөм? Мыј керө, кытөн?

— Аркадеикаыс інкаезсө сомустітө, собраньно-пө аслыныс керлөмас, поп-дынө-пө бөрјөмас кык мортөс советујтчыны лезчыны,—шупыта петісө кыввес Аннулөн. Зар керыштіс Мі-тітыслан, аззө—не төдса мортыс, гөрдөтыштіс-моз да сін-незсө лезыштіс уванө, бытөе кың падмыштіс.

Мітіт візөтіс оча-сін, кутыштіс шулға кинас щөка-јывсө да өт өм-бокнас шың-серөмтчыштіс. Поңіс каңавны, кың југыт сіннес сылөн ласкова малыштісө Аннуөс. Пыдына пырісө нылкайтлөн кыввес Мітіт јурө. Сїја думыштіс: емөс то і та-төн отсаліссез, поңө јона кутчыны уж-бердө.

— Кылан, јортөј, аззан мыј керө?—бергөтчіс Мітітлан председател.—Јона колө естөн ужавны. Аркадеикаез да Сі-зов-піјаннез вековөј мыррезөн сулалөны тујлас, катөны бы ас-увтаныс том петассө, мича, вілө петассө...

То, чельад, локтіс тіјанлө отсаліс, избачавны сїјө татчө індөмас, лыддісан-керку талунсан өссас. Кың тенат німыт?

— Мітітөн шуоны. Ајө Трөпім, мамө Опім. Кың окота, лїј і шуө: поңө Мітіта Трөпімович, вермат і Мітіта Опімовна.

Вак-вак быдөнныс серөмтчісө. Аннуш сералік-кості јуаліс:

— Кытіс-нө те татчө сурін?

— Ыкіс. То-тај татчөң пыкісө...—серөмтчіс да горөтчіс паныт Аннушлө Мітіт.

Бөра быдөнныс пондісө серавны. Токо Анну ез серөмтчы, былнеј кың чорыта візөтіс Мітіт-вылө да содтіс:

— Но дак бур, пондам ужавны. Опімовнаес міжанлө колөны, Трөпімовічс абу өтказ-ні.

— Сің-нө, бур ныв, уна уж оғаным... Вісталөј, кіннез тіжан ужаліссезныт, уна-ја өтір комсомолын, кін ячејкаат секретарыс, ем-ја партіјнеј ячејка?

— Комсомолыс неважын-на організуйтчіс. Секретарас менө бөрјісө. да мыј, уна-ја міжанкофыс керас, нем огө төдө-да. ~~Партіјнеј~~ ячејка міжан абу. Өтік кандидат феревнаас, то-тај оғат—Пашковічным. Вавреј ешө вон кытөнкө „сіклі-тарітө“ сөктанөн...

— Ен бызды мыјкө, саркан!—гыж-гыж керіс боксө Вавреј, размөд тарснтіс лабіч-дорас пөјімсө трубкасіс да бөра пондіс шваткыны кыны нінкөмсө.

Аннуш чышјан коңечесө зелөтыштис да содтіс: „То те, Вавреј, был-тај кыз жабреј... Но, челаф, мунам ячејкаө. Колө мыјкө-ед керны, јонмөтчыштны да орөтыштны киезнысө Аркафеікакодеммесліс. Те, Міш, — бергөтчіс Пашковічлаф Аннуш да петтөһніс горөтчіс:—вістав ета-јыліс ячејкаат. Јона ковсас кутчыны быдөннымлө уж-бердө. Мітіт, те лө-сөтчан лыддісан-керкунат да пырав ячејкаас, баітам өтік-кө-мөдікө“.

— Кыз-нө, кыз-нө, пыр локта.

III.

Гөрд донөн өшалө тулысса шонді вөр вевдөрын. Бі-пурөн тырөмас өшыннез, бытте кыз керкуыс пыщсаһас өзјөма, өгралө сотчө. Төвтор абу, оз вөрөтчы өтік корок. Өтілаын, мөділаын кылөны жыһаннез: локтө вөріс пода. Улычашөрас бала стабун баксөмөн ізөвтө, ветлө-поздісө ој-кежө. Чулалө ужын піған тулысса лун, лөзчісө му-вылө не термасөмөн лөһ, міча рыт. Гөрд рөмө вөјіс јенөжыс рытлаһас, кыз бытте кінкө нарошнө сіјө красітөма, небытік, сінмө пыран краскаөн. Ва полөн каспөвтөм мусө јенөж. Ылын, ылын вөр сајас бытте өтлаасө јенөж-коңечыс муыскөт. Кокніта лоласө етщөм міча лөһ тулысса рытө. Кокһамө

ывтыр, ыбшарон ветлонь журын думаез етщом со рѡма,
со гыма кадѡ!

Шупыта петис сельсоветис Митит да индѡтчис шулгалан
умчаѡтчис чочком налышыка керку-дынѡ лѡмпует увтын,
кытѡн вѡли комсомольскеј ячејка. Быдса недел-ни сја олѡ
Вѡрдѡр ѡеревнаын. Огтис сельсоветын аслас лыѡѡиган-керку-
увтѡ пельѡсок, чукѡртѡ ас-гѡгѡрас том јѡзсѡ, манитѡ нијѡ
гаѡеттезѡн, кнѡгаезѡн. Аслыс патера ез-на ешѡ аѡзы, селсоѡ-
ветас, аслас пельѡсокын кнѡгаез коласас і уѡлѡ.

Талун нылѡн обшеј комсомольскеј собрање. Корисѡ ѡт-
лаын том јѡзсѡ ѡеревнагис. Вопрос сулалѡ безбожнеј ячејка
организујтѡм-јыліс, часовна пѡдналѡм-јыліс-да.

Важын-ни комсомольса пессѡны пѡднавны часовна, осны
сетчѡ лыѡѡиган-керку, да ез-на ешѡ вермѡ кѡстыны асла-
наныс быдѡс гов отирсѡ. Пыкѡ мукѡдыт кыз муган вѡв,
кѡѡ те кыз нылѡ ен баит, со аслыныс кѡтѡны, пемытувјас
кыскѡны ѡтѡр Аркаѡеикаескѡт да кулаччѡкѡт. Не ѡтик
собрање-ни чулѡтисѡ ета-јыліс, да нем ез аркмы. Инка-пѡ-
лѡсыс лебтисѡны кыз каша-рака:

— Од лыстѡ пѡднавны! Ед вѡрѡтѡ!

— То мыј керѡны безбожнѡккес!

— Кіезныт ешѡ женытѡс, маммезныт морос-бердис ед-на
пельѡтчѡ, а јенсѡ вунѡтѡмныт. Молокососсез!

Аркаѡеика чіжјалѡ, кыз пурт-увтын ветлѡ жоѡ-куѡа: кок-
нас топнитас, кіезнас шовкнитас, кулаккезнас дѡвјалѡ.—Не-
кѡр раѡ ог сетѡ. Те, Анка, отопкі ныр, был-тај бѡбгалѡмыт.
Мыј те керан, раѡ он пов грекис! Безбожнѡча, быздѡм мыг!
Пыр ачит олан пѡт не щыг, а ешѡ мѡдан јенсѡ лѡгѡт-
ны!

Куѡ собрање Аркаѡеикалѡн ѡм ез і тупкіслы. Јона авзисѡ
і шоныта олссез. Сіѡв-Митреј каяѡм горыв-ѡорас-да, сет-
чинсањ кыввезнас кыз желнѡгѡн быщкалѡ:

— То комуниссез, то крестѡм кулѡес! Веѡѡмас нијѡ...
Лѡгѡтисѡ то јенсѡ: тулыссањ ѡтпыр ег-на адѡылѡ зерсѡ.
Щыгјѡн кулам.

Мітіт мунö јачејкаö да думайтö: безбожнеј јачејкатöг нем оз шогмы; колас сја організујтны да öтувтчöмөн пессыны пемыткöt, һаткöt, падмötан мыррезкöt; токо гөгöрбокгаһ вiсталöмөн, вежöртötöмөн мi вермам керны пондötöмсö. Мітітлы тöдлас угіс Аннуш: бур нылкайт, крепыт да вына, вiл мывкыда. Медоҗа лунгаһас-жö, медоҗа зар керöмгаһ јоткöп муніс Мітітлөн сöлöмыс, јіжіс сы-пыщкö пыдына зар керöм Аннушлөн. Вірдыштöмөн чулалöны луннес ужын, он і каҗав. Пыр нiја Аннушкöt öтлаын. Раз-мöд-нi мöдіс кöт öтiк шоныт кыв Аннушлö горötчыны, һожынік малыштны куҗ чікіссö, да һекыҗ оз сурö пантасны кыкөн. Сiҗ сiннезнаныс баитасö, сöлöмгаһ öтамöдныс-вылö вiҗötасö, горötчасö кыв-мöд, — ыжмiтчылас, јоткöп мунас сöлöмныс...—сiҗ кадыс і чулалö.

Пыріс Мітіт керкуö. Öтнас Аннуш пукалö пызанпöнын, бергötлö гумагаез.

— Кытөн-нö, кiн?—пыріс Мітіт да горötчiс.

— Но, һе друг, локтасö-ед,—лебтiс пызан-бердöіс сiнне-сö Аннуш да дыр, вескыта вiҗötіс Мітітлö сiннезас. Мітіт пукіс пызан-дынö, паныт Аннулö, да сiҗ-жö сы-выліс сiн оз лез.

— Аннуш, те важын-нi комсомолын?—дыр-мыјіс горötчiс Мітіт, мукöt кыввез ена мiнүттезö езö аҗҗiсö. Сегса һем ез пiсты шуны. Сöлöмыс аслас орсö, сöлöмыс јоткö. Енö мiнүттесö сiја сöлöмнас оліс. Мыјкö бытте кыҗ сiјö лебтö вылö-вылö... југdötö мывкыдсö. Ачыс оз вермы вежöртны, мыј сукöt керсö.

— Чожа год-нi тырас,—шуіс Аннуш,—да мыј толкыс. Уна-ја мi керам, быдөнным öткодöс-да. Ме ешö јеща-јеща гiжа, кыҗ курöг гыҗјала, а мукöдыс-ед покореһ һеграмот-нејöс. Багач-Грiшу токо годҗын велötчöма, а сiҗiмыс кöк-јамыс членсiс öтiк буква оз тöдö. Мi тевлö бура һадетчам, отсав мiјанлö...

Ена кыввез бытте кыҗ орötіс Мітітліс думаезсö, ышлов-җiсiс да горötчiс:

— Сің! Уна, другө ужыс. Те, Аннуш, көт кытчө. Теис шогмас бур ужаліс.—Ена кыввез-бөрын Мітіт четчіс да му- нис өшын-дынас, сувтіс өшын косак-бердас. Аннуш боксаң- моз віқөтіс сы-вылө, һумыр-һумыр серөмтчіс — мытчісісө лым-код чочкомөс, кыз віль стын сулалө, пінһез.

— Мыјкө-тај те өддөн кутін менө ошкыны, мед ошө һе пөрны,—кыз аңкышдөн жоғ-куға којыштіс, кіссіс гора се- рөмөн Аннуш. Сөд віға чочком ковта да ічмоңка-моз көр- тыштөмөн чочком туса гөрд чышјанок јурлас сің бытте і колө—лакөтө сылө лөсалө.

Мітіт пуксіс өшын подушкавлас, малыштіс өт кінас јурсісө, пыдына ловзісіс да шуіс:

— Міча те Аннуш, пым віра, јон да вына!.. Аннуш, өк, Аннуш!.. Ешө мөді өтік кыв горөтчыны, да норөвіта һев- на...—Һемөн бытте лоіс лолавыс, тојыштіс өшынсө, өстіс ванјөв. Ырым вајөтыштіс өтөреаң, чөскыт лөмпу чвет ду- көн вачкіс нырас. Кокһитжыка ловзісіс Мітіт, сузөтчіс да чегіс зөріз сорнас өтік лөмпу ув.

— Мыј мөдін віставны, кышөм кыв? Кывза-ед, вістав,— серөм-пыр јуаліс Аннуш. Сы-коста өтөрас кылісө голосsez: том өтір пондісө чукөртчыны.

— То теныт кылыстужө жың зөріза увсө. Те, Аннуш, сетшөм-жө зөріз, міча тулысса асылөн тенат зардө чужөм- баныт... На, другө, дукав-жө кышөм чөскыт дукуыс лөмпу зөрізыслөн,—Мітіт сібөтчіс Анну-дынө, сетіс сылө жың увсө. Анну гөрдөтыштіс, лезіс жағвывік сіннесө да кыз віа бордөн малыштіс, горөтчіс:

— Аттө-нө теныт, ыжыт аттө!

Керкуө пыріс быдса ватага том өтір. Ны коласын і Ба- гач-Грішу, һеыжыт, топынік, сөд јурсіа, мывкыда сина зонка. Пырісө да медоз сіја і горөтчіс:

— Мітіт, мыјкө те-тај лөмпу зөрізөн кутөмыт коһнасны. Зонка, ен-ја татөн понды гажтөмтчыны?

— Ме? Кысаң те етө бөстін? Һөкөр, јорт, гажтөмтчыны, да і кадыс һе гажтөм. Грішук, кадыс гажа, гажа і оланыс!.. Сің-ед

— Ладнө-инө, ас лоө сја.

Грйшу пукгис пызансајас, бостіс ручка да мыјкө пондіс кырлавны-гіжны. Пероыс сы кіувтын зуртө, кыз вөрын кык пу төва кадө.

Пырісө ешө дас гөгөр морт.

— Колө пондөтны собраньесө. Кыз те, Аннуш, думајтан? горөтчіс Мітіт.

Аннуш кыз онліс сајміс, шуіс:

— Остам. Мітіт, теныт кыв. Бајіт.

Мітіт вісталіс, мыјлө колө безбожнеј сојуз, кыз пессыны деревнаын важкөт—Аркафеікаезкөт, кыз кутчыны уж-бердө, кыз ас-гөгөр өтувтны гов өтірсө мед чожажык пөднавны часовнасө.

Собранье-бөрын быдөнныс, кыз өтік, гіжсісө безбожнеј сојузө да вісталісө кыв: чорыта пессыны часовна пөдналөм-понда.

Горөн-ні чулаліс собранье. Пемыткодөн том өтір зыкөн петіс керкуіс.

— Мітіт, мунам,—горөтчіс петтөнныс Грйшу.

— Мунам, мунам,—шуіс паныт Мітіт. Офөдөн ескө вөлі көсјісө ешө колтчыны Аннушкөт, віставны сылө көт өтік шоныт, буртан кыв, да кызкө небыщөм колтчыны өтна-сылө—петіс Грйшуккөт. Ыбөсас-ні горөтчіс:

— Бур он теныт, Аннуш. Пырав ашын сельсоветас.

— Волькыт туж!—Анну чегіс өтік зоріз роз да пыдына лолыштіс чөскыт дуксө. Бытте кыз тагја сурөн сіјө јукталісө, оз вермы орөтчыны зоріз-бердіс. Вылына лебтасө чочком моросыс, візыва ветлө том вір міча нывіөјлөн. Лолыштіс ешө өтпыр мунда верміс, куныштіс сіннесө да јона, јонг жмітіс пым морос-бердас лөмпу зорізсө.

Пөртмасөмөн, жагөна пемдө, лезчісө му-вевдөрө пемыт, каттө мусө сөд өнөн. Міча, шоныт. Јенөжас токо рытлаңас ујалөны кык-кујім неыжыт чочком кымөрок, кыз ладтөг нещкөвтөм чочком вурун торрез. Вөрыс лөз асыкөн асыкалөм деревнасө. Чачаолөјөс кыз сулалөны керкуоккез ета

ыжыт, пыддөстөм вөршөрүн. Вөрас кытөнкө кылө тронөтдө-ны жыннаннез, улыча шөрас баксөны балаез.

Митит петис да вескыта индөтчис сельсоветө. Кокныта сылө лолассө, кокныта оскалө-мунө да бытте оз і кыв ассис кокшысө. Лебтыштіс кіесө, дрөжмунис вывтырыс, перытжыка оскөвтіс озлаң. Југыт думаез тыртөны јурсө, мунөны орлытөг лөззөн, кыз турі стабун арнас сарізө. Аннуш төдлысис оз ус, сы-гөгөр бергалөны думаез. Матөтласө сјјө сыкөт топ, сыбөрын лебзөтасө ылө, ылө... Малалө сјјө думанас, бура донтө, радејтө, радејтө Аннукөс сөлөмсаң...

Куз рыт, кыз ма чуркаын мошшез, сорисө-панисө Митит јурын ена југыт, радејтан думаез, нјјөн сја талун і лаңтіс.

IV.

Чулаліс ешө һефелъ. Кыкіс токо енө медбөрја луннесө аззіслісө Мититным Аннукөт, да і сјјө һефыр-кежө. Кыв-мөдөн горөтчасө өтамөдлө, зар керасө сіннез Аннулөн, бі-чір кістасө Митит сөлөмө, ышлозисыштасө кыкнанныс. Кыкнанныслисө сук гөрд рөм кістас чужөмнысө—јона өтамөдлө лубөјөс. Пофө казавны, кыскө нјјө өтамөд-дынө кыз магнитөн. Шогмө віль, төдтөм, сөлөм чеплалан радејтөм. Содө етасаң мортлөн вын, бура піфө, орсөтчө вір, кокнөтө морттө, казавтөг мунө уж. Öтiк дума вевтөфө, лічкө мукөд думаезсө, каттисө јурын кыв, југыт, шоныт, кыз ета-жө тулысга шондіыс. Каттисө, корсө ета кылыс ассө шуны, кыкнанныслөн шушкө өмныс, вөрөны тырппез: муса!.. муса!..

Талун вовторнік. Асывсаң гажаа мытчис кымөссө тулысга лун. Вөр-вевдөрсөң којыштіс шоныт југөрсө шонді, луншөр-кежө выліна, выліна лебіс јенөжас, зарјалө сетчінсаң, ваксө-сералө зарні бі-чірөн. Кокныта лолаө муыс. Тыдалө синозын кыз слөјөн-слөјөн ветлө му-вевдөрөфтис шоныт руыс. Асывсаң лысваөн миссис вөрыс, лөз стенаөн сулалө, кыссө помтөг, пыддөстөг ојлаңас, ылын, ылын өтлаасө блөдлөз щын-пышкын јенөжыскөт. Орсө етщөм со гора, со рөма кадө том

сөлөм, орөтчө, јоткөпмунө, кокнита етщөм кадө рафејтөм пырө сөлөмө.

Мітїт талун оҗ четчіс. Віҗөтіс өтөрас, шын-серөмтчіс, ловҗісіс кокнита. Талун нылөн собраһне гов јөзкөт, талун аҗісіглас Аннушкөт. Гөрд сетөр тус, муса, муса Аннукөј,— думыштіс Мітїт. Талун со-һи коллас сіјө собраһне-бөрын. Вісталас сылө быдөс мыј ем сөлөмлас, мыјөн сіја олө, кыҗ рафејтө, донтө Аннушөс... Сыбөрын пырісө јурас уж-нуан думаез. Гов јөз җобраһневлын колө быд вын пуктыны, көстыны өтірсө аслаһаныс, мед һіја согласітчісө часовһа-тујө остны лыҗҗысан-керку.

Чожа Мітїт четчіс, пастасіс-көмасіс да пуксіс гіжны ре-золутсіја. Талун сетщөм лун, көда вісталас: кін кінөс. Оҗлаһ Мітїт төдіс—гов өтір пондас сулавыны ны-дор, а беднота да том јөз-кө вісталасө пөднавны часовһа, сек праһнык ны-сајын, сек тупкасө һіја өм Аркаҗеікаесліс да богаҗҗоліс.

Куҗ лун Мітїт лөгөтчіс доклад-кежө. Мукөд кадас ву-яөтліс, вешјылісө думаес і Аннуш-јыліс.

Шонді пондіс бергөтчыны рытлаһ, важмавыны. Ыркытжык ру пуксіс му-вевдөрө. Борда кымөррез, кыҗ чері-гаҗа ста-бун, вылына өшалөны лунлаһас јенөжас. Вөрдорса чукөрт-чөны селсоветө бедһатскеј собраһневлө.

* *
*

— Но, јорттез, ешө-ја пондат тыртны поппесліс корман-нысө, ешө-ја пондат Аркаҗеікаес да Сіҗов-Мітрејјес сөрын кыссыны?—горөтчіс Анну, көр помасіс доклад Мітїтлөн.— Ме ас думанам думајта: важын-һи коліс часовһаас остны лыҗҗысан-керку. Асһыт төдат, мыј өһи мїјанлө буражык ко-лө. Шуам колкоз чожа организујтны, сіҗ-кө, колө мїјанлө велөтчыны. Кытөн өһи мїјан лыҗҗысан керкуным, асһыт төдат: гаҗет лыҗҗышыны һекытчө пуксыны. Ме думаөн: ча-совһа вевдөрө крестујө колө лебтыны гөрд дөрапас.

— Јорттез, мыј думајтны, мыј өшөтїт пеллөзһытө? Тыр-мас, звонїтїм, кејмім, локтіс кад мывкыд-бердө кутчісны...

Пөдналам часовна, сегга нем, — шенласо киезнас Багач-Гришу.

— Вавреј, те кыз думајтан?—горөтчис Аннуш вескытла-нас пукаліе сторожло. Вавреј гыж-гыж керіс јур-бөрсө, быдса кымөр өмөс лезіс табак щынсө да горөтчис:

— А көт порслө јурбіт, со сымда толкыс... Ме год-мөд-ны ег пырав часовнааныс да ола-жө-таж, ег-на кув. Том-мес-ед өні унажык төдөны, мыј керат, сіјө і керө.

— Умөль, челаф, сіз лоас. Візөт ед, тулысгаһ ез-на зер, а ті ешө буражык мөдат јенсө лөгөтны. Онжа-ед...—по-рогувтсанаһ мыгталөмөн горөтчис Прокор, ачыс зор тошсө малалө, полөмөн-моз зарјалө, тыдалө, озлаһ кағалис—өтнас нем оз вермы керны. Медбөрја кыввесө горөтчис бы горөт-чис, да сіз і виһдіс. Комсомольса, том өтір і мукөд бедһаккез тыртисө сіјө сетчө кыввезөн:

— Тупкы өмтө! Ен падмөт һем-кө он төд! Колө-кө, кеймы гортат. Төдам мі кытчө те кыскан.

— Пөднавны, пөднавны!..

— Огтны часовһатујө лыдһіған-керку!

— Јорттез, тыдалө, өтік токо ағзіс тіјан коласіе кеймі-гыс? Ме думајта-да, сегга сетщөммес абу, понда голосујтны. Быдса вөр лебісө киез часовна пөдналөм-понда. Стыд, ты-далө, лоіс і Прокорыслө, жагвылік, полөмөн і сіја лебтіс кісө.

— Ем, керім!—горөтчис Міһіт.—Пашковіч, Аннуш, ме ду-маөн һем кыскыны, колө өні-жө керны обшеј собраһне. Ыстам ісполһітелөс, ас быдөс дөревенсаыс чукөртчөны. Зар керіс Анну-вылө Міһіт, гажаа серөмтчис. Вірдыштөмөн му-ніс јурас дума: ета секундө кутіс бы сіја Аннушөс, да јона јона жмітіс морос-бердас етө муса југыт шондісө, југыт сі-на зарһи һывсө.

—Поғө. Јорттез, сіз і керам,—шуіс Пашковіч.

— Колө керны! Колө-кө керку лыдһіған-керкуувтө, дак кыскыны һем.

Исполнитель мунис ӱт ӱеревна-понас, а Вавреј, посні оскӱ-
лӱн, котӱрӱн, воробеј-моз, мунис ӱктыны ӱтірсӱ мӱд ӱерев-
на-понсіс.

Час бӱрті председател Пашковіч Міш ӱстіс ӱбшеј соб-
рање. Уна јӱзыс лӱктіс часовна пӱдналӱм-јыліс-пӱ собра-
њеіс-да. Аркаеіка дӱра вӱлӱм кыјӱ да сурісӱ ез кыјышт—
котӱртіс селсоветӱ.

Медперво собрањеивлын кыв бӱстіс Мітіт. Баітіс ӱедыр.
Вісталіс, кық беднота петкӱтіс постановлење пӱднавны ча-
совна. Ез јешты помавны, шонытжыка олісгез пондісӱ
карзыны:

— Бӱбӱлӱс-тај тіјӱ, вокорен мӱдат јенсӱ лӱгӱтны! Асныт
аззат—тулыссан-ні ез зер... быдӱс ӱсаес космісӱ. Шыгјӱн-ні-
ед кулат, а јенсӱ со од тӱдӱ, быздылӱез, ӱекрешшонејјез!..

— Ас пӱдналӱны, вежӱм кучіккез,—быщкалӱ кыввезӱн
порогдорсан Сізов-Мітреј.

Аркаеіка локтіс пызан-дынӱз, мытчіс кулакӱ кукушка-
сорнас да ныр-ӱзӱзсіс вайӱтсіс Мітітлӱ:

— То теныт часовнаыс, пыдӱстӱм вешјанлӱ!—пондіс
чіжјавны Аркаеіка.—Зырымбед, зӱзӱг ныр!.. Кіјет ешӱ же-
нытӱс часовнасӱ пӱднавны. Ноко, те сіјӱ керін, те?! —гым-
нітас кокнас Аркаеіка, лапкісыштас, кіјес кық тӱлӱн ізан
мельніча борддес ветлӱны, кылыс дугдывтӱг сарӱтӱ, дулыс
ӱмсіс ӱт-мӱдӱрӱ резгӱ, којӱ.

— Аркаеіка, дугды, мыј лебтігін! ӱмнат-ед міјанӱс он
падмӱт,—горӱтчіс Пашковіч Міш.

— Тупкыны сыліс ӱмсӱ серпӱс бонӱн,—гералӱ Багач-
Грішу.

— Вавреј, табкы-жӱ сылӱ ӱмас трубкатӱ, ас вӱндӱ,—го
рӱтчіс ешӱ кӱдакӱ том коласіс.

— Чӱв те, Багач піјан, чышкы нырувтӱйт „матӱ“. Важын-
ні дугдін седунавны? Кокјылат тӱн вӱліс сувтін да вунӱ-
тӱмыт-ні јенсӱ. Безбожнеј лічіна, чік-чок—богачок!.. ӱекӱр
тіјанлӱ часовна ӱе аззавны!—шовк вачкіс ӱча долоњ Арка-
еіка, швыркнітіс-бергӱтчіс да відчытӱн пыріс ӱтірыс коласӱ.

— Но кыз-нө, жорттез, пöдналам?—горөтчис Пашкович.

— Пöдналам. Лыддыган-керку остам. Ашын-жө бостам крессö!—горөтöны öтөрланган. А порогувтганас богаттоыс рјаксöны:

— Ог сетö, ог сетö! Безбожниккез-тај тiјö, öшöм морттез!

— Сквоз землу тiјö мунö, журныт мед торјөн чегö, киезныт, коккезныт мед сартас-моз козмö! Нөкөр ог сетö! Господ праведней, јен батушко ас тiјанöс бiја тöлөн нөбөтö пыдбөстөм ваö,—медбура вижлок öмнас горөтö Аркафеика.

— Ен јордчы, Аркафеика, гректö коробөн-ни он вермы кыскыны собранневлысiс, — ваксöны-сералöны сiјö комсомольса.

— Вежөммез! Тпу!—чурс-сөвзiс Аркафеика, бергөтчис да шукаөн ујыштiс петiс сельсоветiс, гымгiс пöдналис ыбөссö да видчытөн, кылö, пыр мунiс улыча-кузаас.

— Но, ме голосујта,—сувтiс Пашкович:—мунда ен баит, толк видчөмиг абу. Ме думајта-да, вежөртiсö быдөнныс көдö мијанлö буржык виңны: часовнасö, нето лыддыган-керку-сö. Голосујта: кин часовна пöдналөм-понда—лебтö киез.

Кыш-паш лебiсö вылö киез. Токо морт-мөд порогдорас ез лебтö.

— Кин часовна колөм-понда—лебтö киез,—горөтчис председател.

Гиротаөн лебiсö нөл-вiт кi.

— Сiз, бур! Талунган часовна абу. Бостам крессö, остам сетчин лыддыган-керку. Ме думагiс кыскыны нем, ашын-жө iндам öтик мортöс РIК-ö утвердiтны гiжөт часовна пöдналөм-јылiс.

— Ачит, Пашкович, ветлы,—пондiсö баитны комсомольса.—Вiсталан сетчин, мед те-дырны-жө i утвердiтасö.

— Ладнö, ашын асывганас-жө муна,—горөтчис Пашкович.—Меңам сетчин мунны могыс ем-жө.

Кокнiта ловзiсiс Аннуш. Мiчаа, гажаа вижөтö чужöмыс, оз тöд кыз вiставны ассiс радсö. Шупыта локтiс Мiтiт-дынö, јона кутiс сылiс кiсö да рад гөлөмөн горөтчис:

— Керім, друго, шогміс... Ем өни теныт керкуыс, буражык паскөт ужсө, оо сіннесө пемыт јөзліс.

— Аттө, дона јорт, бур кылыт-понда. Отлаын-ед пондам ужавны. Унажык токо мјјанлө вын да мывкыд, мј не етө токо керамө,—ласкова візөтис Мітіт Аннулө сіннезас, ена југыт, мывкыда, голубеј, кыз су-коласын вагілок, сіннезө. Сөлөмыс аслас јоткө і јоткө, четчалө, токөтө-вартө кыз наковальнө молот.

— Но, јорттез, сегга баітны нем, уж керім, собрание пөдналам,—шуіс Пашковіч. Отір пондіс роһытчыны. Комсомльса ешө мортмөд колтчісө баітны өткө-мөдікө, вісталісө—мыј керны Пашковічлө РІК-ын, кыз віставны віл вермөм-јыліс, культура вермөм-јыліс. Сыбөрын роһытчісө. Мітіт ез колтчы Аннуш сөріс, петіс сыкөт отлаын өтөрө. Оз төд ачыс мыјлө петіс, кытчө мунө. Мыјкө сөлөмас дугдывтөг тукө і тукө, зубыта, кыз јемөн, быщкалө, пыр өткө полө: „пет, пет, коллав Аннушсө“.

дук-бөрсанас да табак шын-бөрсанас ырым вајөтис Мітітлө посозас-жө сөстөм, шонит сынөдөн (воздукөн). Шонді чебөма-ні чужөмсө вөрсәјө. Суналө феревна. Шы абу некытөн, токо роһытчіс комсомольчез чапкасөны кыввезөн, кақтылөны Аркадеікаліс відчөмсө, горөн сералөны. Віл паскөмөн пастагөмас пуез, а лөмпү мөдөтчөм чочком-чочком јөрнөсө, ылісан сылөн чөскыт дукуыс вачкө нырө, кокнітжыка ловзіссө.

Аннуш жагөнік мунө јөр-дорөт гортлаңас. Кағаліс сіја Мітітліс петөмсө. Вөтны-ні сіјө пондіс Мітіт да гусөн горөтчіс:

— Анну, Аннуш, сулав...

— Те кытчө-нө?

— Текөт... тенө колыны. Ок, Аннуш, токо бы те төдін, токо бы вежөртін кыщөм гажаа ме талун візөта... тырө радөн сөлөмө. Шогміс ужным, ыжыт уж керім. Мунам, Аннуш шор-дорас, ен-на пыр гортат.—Мітіт матө сібөтчіс Анну-дынө, пыдына, вескыта сылө візөтис сіннезас да ножнык кутіс вес-

кыт кісө. Сувтісө кыкнанныс јөр-дорө, һекөдныслөн сесса өмсіныс ез пет өтік кыв, віçтөны өтамөдныс-вылө. Мыв-кыднаныс да сөлөмнаныс етө секунддесө олісны.

— Мунам,—гусенік горөтчіс Аннуш. Жаг оскөлөн, ордчөн пондісө лезчыны шорлаң.

Пемдіс. Сук лөз рөмөн вевтҕісіс јенөж. Вылын сы пыддө-сын мытчісісө југјалан сінөккес—көзуввез. Орсөны нја—өзјыштөны, кусөны. Лантө дөревһа. Сөд сҕенаөн сулалө пемыт вөр. Тулысса ој шонйт. Сөстөм сук руа мича ој лезчісіс дөревһа вевдөрө, кафтіс мусө. Абу һекытөн өтік шы. Лөһысса лөһ. Токо ылын, кытөнкө вөр-пыдөсас кылө өтік жынһан шы, чут-чут локтө говкыс дөревһаөззіс. Һе терма-сөмөн Мітіт да Анну локтісө дөревһа-дорөз, лезчісө шор-дынө. Өтік кылөн ез вөрзөтө мунтөһһыныс лөһсө, токо кокшыез турунлөтҕіс кышөтышлөны.

— Пуксам етчө, Аннуш,—горөтчіс Мітіт шор-дорас-һи.

— Пуксам,—шуіс Анну. Кокһит кыçкө, өдөдөн југыт јурын, чөладса думаез ветлөны, кафтісөны. Шогміс һылөн ужныс, көда-понда важын-һи пессісө. Часовһа оз ло, сытујө сетөн осгас лыдҕаған-керку. Һебыт туруныс, сөстөм сынөдыс (воздухыс) содтө вын, осгө сөлөм, кокһөтө кі-кок. Колмөтіс кыç Мітітөс ета минуттезө, бергөтөны јурын думаез, кыç төвчикөн мунөны, локтөны, орөны, јітөны. Оз аззісө ена секунддесө кыввез, оз петө өміс. Тагја сурөн кыç јукталө тулысса ој, тырө сөлөм і вывтыр радејтөмөн. Помтөг бы пукалісө етаç кыкнанныс, кывзісө, кыç токөтөны сөлөммез-ныс, кыç пым вірөн орсөны чужөммезныс.

— Анну, төдан мыј... Ок-к!.. Вежөртан-ја те менө,—пөрт-масөмөн, мыгталөмөн, дрөж-пыр гусенік пондіс баітны Мітіт.

— Мыј мөдан віставны? Вістав,—лөсөтчіс кывзыны Анну.

— Муса Аннукөј! Зоріç те, со рөма зоріç, сетөр тус. Мича те... Те... те кыç тулысса шондіөн шонтан менө, мен-чім сөлөмсө... Аннук, дөна јортөј! Ок, сетщөм кыв бы теныт віставны, меd сја кылыс мільон буртан кыввез вежіс. Те ве-

жөртан, Аннук, те кылан—радејта ме тенө, кыз шондисө, кыз етө тұлысса ытсө, кыз олансө!

Күтис Мітит Аннусө өт кинас кажөтүс, мөднас чужөмсө лапкыштіс да һожынік жмитіс сіјө бердас, бығте кыз морозіс пондіс шонтыны аслас малалөмөн. Малалө кі долоһнас жүрсисө, чужөмсө.

— Менам те-понда, другөј, сіз-жө шөгсө сөләмө, пыдына те пырін менам жүрө, менам вемө! Тенат вужөрыт һекөр оз кољ менө, пыр те сінозын, пыр!.. Мусук, роднеј те меным медоқза пантасөм лунсаһ!..—ласкова леқис енө кыввесө Анну.

Ыжмитісө өтамөд-бердө, бі-чірөн сотчөны сіннез, қірдалісө чужөммез, кључөн бергөтө нын пым вір, шупыта котөртө жылаезөтүніс, кыз озаныс ета шорыс. Јона, јона өтамөдныс-бердө лапкісісө, ыжмитісө... пыдына лолыштасө, сыркмунасө.

— Төдан, кыз медоқза лунас ме пырї сельсоветас,—пондіс бөра жағөһік баітны Анну:—қар керін те ме-вылө, да сексаһ-жө кыз јемөн бышкіс сөләмөс, сіја лунсаһ те ен-на пентав менам жүріс. Кытөн бы ме ег вөв, мыј бы ег кер, пыр те, міча зоніөј, менам сінозын!

— Забыл. А ме кошјі енө часsezсө, мінуттезсө, көр мі азқіслім бы кыкөн, көр бы ме теныт вермі віставны быдөс мыјөн шөгсіс сөләмө енө луннесө. Радувјас сіја шөгсіс, те-понда, гөрд сетөр чужөм-понда, голубеј вагілок сіннез-понда...—Оз төд Мітит, кыз ешө сіјө радејтны, кыз матөжык сөләм-бердас ыжмитны.

Пукалөны, сорнітөны, ышлолалөны. Важын-ні дөревһа уэө чөскыт онөн. Токо ојшөрга петуккез сажмөтісө лөһсө. Кытөнкө размөд увтыштіс пон да дугдывтөг вөр-дорас, візқезлас, герскө герскан. Һекін етө кык пым сөләма том мортсө оз азқы, өтнас пыд-ој кывзө ныліс сорнітөмсө, шушкөтчөмсө, да візыв, југыт шор сөстөм ванас булөтө котөртө, отсалө шөгмыны віл думаез, шоныт думаез кык мусуклө.

— Первујіс менам оссіс сөләмө, тенө медоқза мортөс понді ета-бурна шонтыны. Ег ешө ме төдлы радејтөм ег

тöдлү, кыз шогө мусук-понда сөлөм, — малалө жүрсө Анну-
ліс, байтө Мітіт.

— Мітіт, он бөбөтчы, быліс менө медоҗа мортөс пондін
радејтны? Поді кінөскө етаҗ шонтін-һи-жө думанат, сөлөм-
нат?—полөмөн-моз јуалис Анну, ачыс ешө буражык љапкісіс
сы-бердө, пуктіс жүрсө Мітітлө морослас.

— Мыј те, другөј, ег, ег. Ас ета секундө муыс шөр-во-
жөн паскалө, потө да бостө менө аслас гыркө бөбөта-кө
тенө. Һекінөс ешө ме сіз ег донт, ег бурт, ег радејт. Ег
ме төд радејтөмсө, ег төд, кыз өзјө сөлөмлын ета бі-чірыс,
кыз сіја паскалө бі-пурө. Учөтсаҗ ме быдмі јөз отір кола-
сын, сізім годсаҗ понді овны строккезын. Быдөс өні сінөзын
ета сірбуса, сөкыт, курыт чельадса кадыс. Көкјамыс год вөлі
меным, кыз ајө куліс чакоткасаҗ... Сесга ме ег-һи аҗыв бур
ој-лунсө. Быдмі өтнам, ег төд мам радејтөмсө... Кујим год-
саө менө кољлөм мамө. Сы-бөрын маңика-ордын оли төліс да
петі горт керкуіс, быдмі чочком светын — кытөн ој, кытөн
лун. Ок, Аннуш, Аннуш, сөкыт вөлі оланыс, желнөга вөлі
мена м отірө петан тујыс! Ыҗыт ағтө комсомоллө, сіја менө
зорөтіс, сіја петкөтіс југыт, вескыт олан туј-вылас. Сіја-жө
і һндіс велөтчыны совпартшколаө. Өні токо меным унажык
вын, чорытжыка кутчісны кыга-бердө, оскөлөн мунны оҗлаҗ.
Осгисө өні менам сіннез, бура аҗа көдөрө кін кыскө, мыла
сіз кыскө. Өтік мјан, зарһи другөј, гов јөзлөн тујыс — јон-
мөтны, дорны віль олан, пессыны кувтөз ныкөт, көдна чупкісө
мјанліс вірсө зоріҗалан годдезө, көдна вердісө мјанөс ку-
кушкаезөн да брынгалөмөн... Југыт шонді менам, мед љубеј
Аннукој!..—кутіс Мітіт Аннуліс кіезсө да бура жмітіс һјө
морос-бердас. Сыбөрын һожыһик кутіс кыкнан кінас жүрсө
Аннукліс да бур сөстөм сөлөмсаҗ оқыштіс чужөмбансө.

— Был-тај сөкыт вөлөм тенат быдман тујыт. Һекінлө
вөлөм теныт виставны шоныт кывсө. Ід тус те менам, вына
јортөј!..—кутіс Анну сіліөтҗіс да кыз өгралан біја шомөн
павкөтчіс тырппезнас Мітітыс көҗича-бердө. Сыркмуніс
Мітіт, уекөтчіс вірыс јурас, сотчыны пондіс чужөмыс.

Лебтыштіс кінас куражка-сорнас јурсісö, трекнітіс јурнас да горöтчіс:

— Кыщöм меным кокніт, кыщöм басöк оланыс, кыщöм шу да ета ојыс!.. Ок, олан! Кыкдас годöз ме тенö гөгөр боксаң ег төд. Басöк те, со гыма, зоріза, сук рöма уна зоріза!.. Олан, олан!.. Токо талунсаң ме тенö быд боксаң понді төдны.— Мітіт сувтіс, паскөтіс кјезсö да быд вынсіс, мунда төріс лөгкоезас, лолыштіс сынöдсö пөттöззіс. Аннуш четчіс бөрсаңас да горöтчіс:

— Мітіт, јүгдö-ні, кад-ні горттезö мунны.

Асывлансаң бљеджык лоіс кымöрыс, пыдынжыка пондіс јүгјавны көзүв. Вөр-дорас, кылö, пітірівајтны, горавны пондіс кыщöмкө асывса кајок. Біззез-вевдöрын мытчісіс туман, көвјасö öтöрын-мөдöрын кыт сук, кыті абу. Асывса петук-кез пондісö кытсасны дугдывтөг. Казавтөг кымöссö мытчö асыв, казавтөг чулаліс женытік тулысса ој.

— Мунам, міча нылöј, мунам Аннук!—кутіс Мітіт öт кінас кажöттіс Аннуксö да жагвывік індöтчісö сберевналаң.

Сберевна шöрас балаез четчöмас-ні, колскöны-кашляј-тöны, тупа-тапа ветлöны Аннушсез карта-бöрын.

Локтісö кык јорт Аннушсез ворота-дынö.

— Но, сетөр тус, дона мусук менам, вај кітö!—шуіс Мітіт. —Аззіслытöз!—јона шоныта ешö öтпыр жмітіс морос-бердас Аннушöс, чуп оқыштіс сыліс кымöссö. Кыз һаңіс кык шөрöм торјöтчісö да Мітіт жагöнік пондіс мунны бөрөн, кытчöз Анну ез сажöвтчы ворота-сајö. Сыбöрын бергöтчіс да шупыта пондіс оскавны селсоветлаң.

Југытыс паскалö. Асылыс гөрд рөмөн өзјö. Јенöжын абу öтік кымöрок. Ырым-вајöтыштіс төлок, кыш-паш вөрзöтыштіс том короккесö пуезліс. Суналö вөр, узö ешö сберевна. Лысваон, кыз чочком світталан доннезөн, вевттісöм туруныс.

V.

Тöһна пукалöм-бөрсаң шор-дорын сөр асылöз узіс Мітіт. Шондіс вескытамоз-ні лоіс öшынас, сек вöліс öдва-öдва

нужласомон четчис. Кафавтог чулалис луныс лыддисан-керкуын, отир коласын. Сіја лунө Аннукот ез азіслө, бура ескө кыскис гөлөмыс муса морт-дынө-да. Рыгнас петалис отөрө, лезчылис шор-дорө, төһна местаас. дыр сулалис, думајтис. Лугыт думаез тыртөны јурсө, сөрсөн-бөрсөн мунөны і мунөны — кафтылө төһна рытсө, ојсө. Ешө отпыр пыдына лолыштіс. Пізө сыын том пым вір, зорамө, быдмө гөлөмас радејтөм. Ета сөстөм вил чувствоыс тыртө вемсө, содтө вынсө, гажаа щөктө візөтны оланлө, озлаһө. Пемытөн-һи, жагөһик, думајттөн Мітіт кајис гортас да ужнајттөг і пөрөтчис ольпаслас.

дыр ета ојө ез лант Мітіт. Ачыс оз вежөрт мыј ськөт керсө, мыла сы-бурна јоткө гөлөмыс, мыла отик ыжыт дума— Аннук-јыліс, вермө быдөс мукөд думаезсө. Мыј-јыліс токо ез пондыв думајтны, со-һи кысаһкө ылісаһ пондас пелітчыны, пырны ета думаыс, көрттувөн бергөтны, піскөтны вемсө... Петас сөгса быдса мыгөрөн гинозас, вевтғас быдөс — сулалө озас мывкыда, муса чужөм Аннуклөн. Енөн думаезнас і вуһөтчис, лантіс Мітіт.

* * *

— Мітіт, четчы! Но і дыр-жө бата уған. Візөт, шондыс кытчө-һи лебтісис, — сажмөтө Мітітөс Пашковіч Міш.

— Мыла сажмөтан, ас пөттөззис узө, — горөтчис Вавреј.

— Но кыщөм сы-дырна узөм етщөм гажа лунө, етщөм пізан, ужалан кадас, — паныта кыв візис Пашковіч Ваврејлө.

Мітіт дыша вөрзөтчис, нужөтчис, онзілувјас серөмтчис. Шондыс вачкіс југөрнас гіннезас. Чуқыртыштіс гіннесө да кулакнас гарјиккості остис.

— Пашковіч, қөр локтін? Но мыј, кыз? — четчөвтис лабічлысис да пондіс јуасны Мітіт.

— Селоным шогміс јортөј! Талун-жө, другө, колө өктыны собрәһне, бөгтны часовһа-выліс крессө да остны часовһаас лыддисан-керку. Колас һатте өктывны комсомольскеј собрәһне. Менам јурам шогміс ешө отик дума: думајта-да, мі талун-

саң вежам ҕеревна нимнымс. Тырмас Вөрдорөн шуғыны, ме
могіс ҕеревнасә колө шуны Крестөмөн. Кың те, Митит, ду-
мајтан?

— Бур, өддөн бур! Өни не-ни Вөрдор, а Крестөм, лебта
те-дор кыкнан кидс, — сералөмөн горөтчис Митит да радувјас
пондис вартны оча ки.

— Вавреј, Вавреј! Котөрт јачејкаө, кор татчө секретарсө.
Вистав, шу өни-жө тенө Пашкович да Митит корисө селсоветө.

— Ветла, јортөј, котөрта, — шупыта Вавреј индөтчис
ыбөслаң.

— Талун жө, другө, өктам отирсө да вылына лебтам ча-
совна-вевдөрас крестујө гөрд дөрапас. Рытнас керам тор-
жественней заседање да і остам лыддисан-керкутө, чег по
чегсу. Сиз-ед?—рад голосөн горөтчис Пашкович.

— Мыјкө бы заседање-бөрас колө лөгөтыштны, көт кыв-
буррез-ли мыј-ли виставны, сымыштны, орсны.

— Колө. Гажажык лөө. Вот чукөртчасө да і баітыштам.
Буржык гармоншикөс корам. Вот вицөт, кың нывкаес пондасө
чышкыны-јөктыны часовнаас, — серөмтчис Пашкович.

Ета минутө шупыта пырис селсоветө Аннуш. Зар керис
Митит-вылө, перво падыштіс, сук вірыс чужөмлас којыштіс,
кың бытте кинкө гөрд рөма краскаиң сјө малыштіс, сибөтчис
пызан-дынө да горөтчис:

— Но кың, Пашкович, шогміс мыјкө, ез?

— Шогміс, Аннуш, шогміс! да і теныт бур јуөр ваји.
Өддөн, нывка, і рад лоан, токо мед сөлөмыт өмөттит ез пет.

— Мыј сетщөмыс, вистав чожык, — оз вермы терпитны
Анну. Митит сиз-жө жөв керсис, бытте щөкмунис. Бура і сы-
лөн сөлөмыс јоткө, төдө бы, кыщөм јуөр ваис Пашкович
Аннулө.

— Јөкты, Аннуш, радувјат: ашын колас теныт мунны Ку-
дымкарө курсыезлө, а сетчинсаң төліс кык-бөрти Перемө
совпартшколаө. То теныт і гумајка Рајкомсаң, — Пашкович
кыскис папкаис гижөт да сетис Аннулө. — На, піскөт аслыт
тујсө. Думајта-да—рад сөлөмөн ускөтчан.

— Аттö, Пашкович! Муна!.. Мітїт, муса!..—вунöтчїс, ты-далö, радувјас, ускöтчїс Аннуш Мітїт-дынö. Гералö, сїннес кық козуввез пондїсö југјавны, бї-чїр кїсны.

Мїтїт јона кутїс, кық роднеј сојлїс, кїзсö да горöтчїс:

— Мун, Аннуш.—Пыдына, дыр вїзöтїс сымö сїннезас да жагöнїк лезїс кїзсö.

— Öддöн-тај мыјкö шоныт кыввез кутчїт öтамöднытлö гардны. Аннуш, был-ед тыдалö теныт фетїнаыс муса?—чुकыртыштїс сїннесö да шыньналö Пашкович. Мітїт да Аннуш гөрдöтыштїсö, мөртїсö јуррезнысö жојас, шы оз сетö.

— Ладнö, ладнö, ед-нї гөрдötö, ақза. Радејтö, ог падмöt. Томмеслö токо і радејтны. Öтпыр-ед мортлөн олö том кадыс, зорїзасан гажа кадыс. Радејтö, да токо ужнытö ед вунöтö, кылїт?

— Но кысан те етö бостїн? Кїн теныт вїсталїс?—гөрдötїс Мітїт, со бығе пыксö нем-нї сесса баїтны-да.

— Ен пыксы, ог мешајт, окасö көт ме-дырнї,—горöтчїс Пашкович. Вак-вак гораа, гажаа серöмтчїсö кык том јорт да бура-ед гөрдötїсö. Вїзötöны öтамöдныс-вылö, оз вермö пöттötз вїзötны.

Сельсоветö пондїсö öксыны комсомольса. Вавреј абу дышötчöм да ветлöм јуöртны быдöннысö.

Чожа остїсö комсомольскеј собрание. Баїтїсö, кық бостны крес, көр чукöртны отїрöс, көр керны торжественнеј заседание.

— А јеннесö кытчö воштам?—горöтчїс Багач-Грїш.—Сотны колас быдöс. Огö-кö сотöј, Аркафеїкаес öктасö нїжö да бöра кытчöкö чомö, нето бањаö, остасö аслыныс часовна.

— Нылö ог сетö öтїк јен. Босталам да кытчöкö öтїлаö быдöс їгналам, а сыбöрын гусенїк сотам,—шуїс Пашкович.

— Ме думајта сїз-жö, јеннез отїрлö оз ков сетны,—горöтчїс Пашкович-бöрсан Анну.

— Но, јорттез, нем дыр пукавны, колö дорны көртсö кытчöз қырыт. Уж-бердö! Мунö вајö кїн поспу, кїн багор,

көдә геззез. Мукөдыс мунө өктыны деревенсасө, — горөн
висталис Пашкович. — Те, Вавреј, отсав өктыны отірсө.

Роҗнитчисө. Быдөнлөн радөн тырөм сөлөмныс: өтік јен
керку мырдысө. Огтасө сетчө віль, јенлө паныт мунаң, умөль-
көт, важкөт, неколанкөт пессан керку.

Сералөмөн медбөрын селсоветіс петісө Мітīt да Анну.
Бура кыкнанныслөн радөн сотчисө сөлөммез, баіттөн пыр
леҗчисө часовналаң.

* * *

Крута ветлө тулысса шонді, ыжыта керө каспөвсө јенө-
жөт. Гажаөс, куҗөс пондісө сулавны луннес Вөрдор-вевдө-
рын. Талун, кыҗ натофіль, міча да шоныт петөма луныс.
Кыша-паша вөрышлөны кыҗҗезлын і лөмпуезлын том коррез.
Вылі сынөдөттис лебалөны чікіссез (касаткаез), нырјасөмөн
ветлөны, көзөны өт-мөдөрө, куталөны бабыв да гут-пөлөссө.
Отірсө умөла пукөтө етщөм лунас керкуын. Петөмас быдөс
кыкјамыс годса старукаез, суналөны поспонын, віҗөтөны, кыҗ
веж лудлас орсөны челадыс.

Быдса оланөн олө деревна, пырө сыө каҗавтөг вільс,
остө мөдік тужјез, југыт тужјез. Кык-кујім төліс-озті ез ешө
басны вөв часовна пөдналөм-јыліс, а то віҗөт, талун өктөны-
ні отірсө леҗны крессө да мөртны сытујө пыдына, веккежө
гөрд дөрапас.

Вавреј котөрөн, посны оскөлөн җурөтө-котрасө дерев-
наөт, сібөтчө быд керку-дынө, корө отірсө часовна-дынө.
Трубкаыс аслас өмас, а, тыдалө, һекөр і табаксө течны, ку-
сөм-һи.

Уна өксіс отір часовна-дынө: локтіс том і пөріс. Ш
нытжыка оліссез, Сіҗов-Мітрејкофөммес, сувтісө һевна бокс
көдә тош-јывсө асҗис куртчалө, көдә балабөжсө гыҗјалө,
көдә маткө, көдә пернапас пуктө, лөгөн віҗөтөны да јор-
дөны думананыс безбожһиккесө. Аркафеіка сетөн-жө. Мед-
бура сылөн чанө-горөтө өмыс. Кін паныт шедас, кін уғас
сінлас, сіјө і відө.

— То розбоўніккес мыј пондісö керны... То кытчöз олім!
Ужö чöлö, аҗҗас тіҗанöс јеныс. Вакрамеш тіҗанкöt і олом-
наныт, ас ашын-жö тіҗанöс муыс аслас гыркö бөгтö! Ас јеныс
öмнытö, кі-кокнытö піңлалö... Вежöммез, некрешшонејјез!..—
чіҗжалö-ветлö Аркафеіка, горötö да горötö, секунд-кежö оз
пöднаслы öмыс.

Кујім комсомолец кајисö крес-дынас-ні, горötлöны сет-
чинсаң, дöвјалöны кіезнаныс:

— Чер вајö татчö, чер! Крессö колö керовны.

Кајötісö чер.. Мітіт сулалö колокольнавлас. Векыт кіас
гöрд дöрапас, сінмö пырö лун төвок, чуҗ вөрöтышлö сіјö.
Ғажаа серöмтчіс сылö улысаң Аннуш. Мітіт каҗалис да мак-
нітіс дöрапаснас, вірдыштöмөн мытчісіс вемас дума: „талун
аҗҗислам кыкөн, токо кыкөн. Талун ојнас ешö кывзам золь-
гöмсö шорліс“. Ета думасаң сölöмыс шупытжыка пондіс
пессыны, јоткö і јоткö, көсічаезöзҗіс локтö говкөн, кылö,
кыз пондіс јöктыны, четчавны.

Крес кералисö. Кажнітіс, лажмötчіс да бергалöмөн бут-
кісіс-усіс мувлö.

— Iroddez!.. то мыј уҗалöны, то мыј керöны. Ој-јей-јо-о-ј!..
Кералисö то часовна крессö!— пернапасасö, ачыс пон-моз
тавгö-увтö Аркафеіка.

Кулаччо шочыніка лөг кыввез леҗалö крессö кералислаң:

— Кöt бы öтiкöс кулыс чапкіс вылісаң, көҗ бы öтiк
чегіс јурсö торјөн.

Сіҗов-Мітреј шовк вачкіс боккезас кіезнас да горötчіс:—
Віҗöt мыј керöны. Ужö аҗҗас жö-ед көҗ öтiкöс јеныс. Анкаыс
то ны-сöріс оз колтчы-і, ректан кок. То мыј керö мајöt
сіныт. Ме не ме-пö, секлетарас пуксіс да гоголөн пондіс
ветлыны, вылына нырсö лебталö, безбожнеј лічіна!

А вылын уҗ піҗö. Мöртöны-ні крестујö гöрд дöрапас.
да і улын том öҗір оз уҗ. Аннуш öктіс морт-мöдöс комсо-
момлеччез да öтлаын Пашковічкöt пондісö петкötлыны јен-
нез. Ускötчісö мукöd іңкаес јеннез-дынö, мöдісö тыдалö
бостны, да Пашковіч ез леҗ і сібötчыны:

— Јорттез, ед вөрөтө, ог сетө некинлө і өтік јен.

— Но мыла бытте сіз, — нукур-нукур локтыштіс јеннез-дынө Аркафеика, сапырнітіс өтік јен (буснас тырөм меднеј распетто шедіс) да шупыта пондіс оскавны відчытөн гортланас.

— Аркафеика, вај бөр јенсө, кылін? Аркафеика! — пондіс горөтлыны Пашковіч. Но кытчө те сіјө сувтөтан? Аркафеика ез кывзы, пыр муніс воҙө, відлытөн кежіс пельос сајас. Пашковіч макнытіс кінас сы-сөрө да серөмтчіс:

— Нөбөт, өтікыс абу жал, өтік јеннат часовнасө он ост.

Отірыс ваксыны серавны пондісө. Јеннез быдөс чукөртісө да кајөтісө селсовет складө. Сек-жө Аннуш аззіс кујім нылкаөс, көдна кајөтлісө ва, да пондісө міскавны часовнасө.

Часовна-вевдөрө лебіс гөрд дөрапас, ылө пондіс тыдавны, пырны быдөнлө сінө. Медбура сіја пыріс да бышкіс өінсө Аркафеикаліс, Сізов-Мітрејліс да ешө морт-мөдліс ныкодөм-месліс-жө. Роҙнитчытөнныныс-ні Пашковіч вісталіс:

— Јорттез, рытнас пондам етчө остны лыддісан-керку-Лоас торжественнеј заседање, сесса комі рит. Локтө.

— Ладнө, ладнө, локтам, — шуісө јөзыс роҙнитчытөн.

— Лөгөтлө өні, керө быд лөквірсө јен керкуас. Ог төд, кыз сіја пондат јеныс-озын өтветсө візны, — бобгытөн бергөтчіс да пондіс оскавны гортланас Сізов-Мітреј.

— Ен повзөтлы, Мітреј, јеннат, важміс-ні ета сказкыт, — сералөмөн сылө горөтчіс бөрсанас Анну. Комсомолса быдөнныс кајісө селсоветө баітны, кыз чулөтны комі рит.

Ҷардө шондівлас гөрд дөрапас, ылө тыдалө деревна-сајас вөр дорөззіс. Ҷар керан да вежіс бытте чужөмсө Вөрдор, мөдководсаліс бытте сылөн не токо чужөмыс, но і олөмыс.

* * *

Рытнас, көр мызөм шонді біја өгырөн, гөрд донөн өшөтчіс јенөж-дорө, көр пондіс медбөрја југөрнас малавны ыжит да кыз со кык-кујім годса појум јыввесө, көр ритса төвок

ви́зезлысаң вајотыштіс сук, со дука чөскыт сынӧдсө, көр уеіс луншӧрса жарыс да помаліс ужсө комі морт,—тӧһна часовнаын, талунна лыдӧған-керкуын оссис торжественней заседанье. Отір локтӧм — кыз бочкаын чері, ӱекытчӧ і чал мортны. Мітіт керіс аӱтірелігіозней доклад. Пашкович віста-ліс лыдӧған-керку остӧм-јыліс да помаліс:

— Јорттез, мі комсомолсакӧт баітім, гӧгӧр-боксаң ві-зӧтім етӧ делосӧ да шуім ӧеревна ӱимсӧ вежны, Крестӧмӧн шуны. Тырмас, олім-ӱі Вӧрдорын. Бостім-кӧ часовна јурліс крес, дак і ӧеревна ӱим мед вӧлі Крестӧм.

— Поӧӧ, поӧӧ! Крестӧмӧн і колӧ шуны, раз кресыс ӧні абу.

— Но мыла сіја крес абу,—кінкӧ, кылӧ, смеклӧ шыагіс бӧрсаҕас: — Аркадѣикаыс-дынӧ-ед коліс распеѣтыс.

Вак-вак серӧмтчісӧ быдӧнныс.

— Но, дак кыз, јорттез, вежам?

— Вежам, вежам, ас лоӧ Крестӧм,—пондісӧ горӧтны отір.

Сің і гіжісӧ протоколӧ — Крестӧм. Сің оліс асгіс медбӧрја лунсӧ Вӧрдор, кӧдатујӧ петіс Крестӧм.

Торжественней заседанье-бӧрын чулӧтісӧ комі рыт, а, сыбӧрын остісӧ орсаннез. Гораа паскаліс часовнаын гар-монна шы, жукагіс говкыс быд стенаӧ да остӧм ӧшінне-зӧтгіс петіс ӧтӧрӧзгіс, кісгіс вӧр-дорӧз. Мед перво четчӧвтіс меставысіс Вавреј, пондіс шенласны-јӧктыны.

— Візӧт, Ваврејыс томмӧм талун,—сералӧны јӧзыс.

— Томмі баҕа. Ноко, кін ме сӧрӧ, петӧ!—горӧтіс Вавреј, ачыс четчӧвтыштіс, пондіс вежлыны коккесӧ, бокӧн да бо-кӧн, гогӧлӧн мунны озлаӱ. Дыр перво нылкаез пыккісӧ, падмагісӧ петны-јӧктыны. Сыбӧрын петіс ӧтік, бӧрсаҕас м'дік, кујімӧт...—баҕа ӧзгісӧ. Шын сулалӧ, пондісӧ чыш-кыны-јӧктыны.

Гажаа чулалӧ комі рыт, дрӧжітӧны часовна рамаез, сің јӧктӧны міча крестӧмса ныввез, сің гажӧн остӧны лыдӧған-керку. Кыкісӧ кругӧ Мітітӧс і Аннушӧс. Јӧктісӧ і ніја. Мітіт кӧӱ ӧдӧнсӧ оз куж, а ӧтлаын круг-мӧд муніс. Шен-

лагö öt-mödbörö коккезнас, кыз мөс течкасö. Аннуш сувтис сылö паныт, течис кижесö кажлас да сиз пондис жöктыны. Öзжö чужöмыс, орсöны сіннес, гералышлö, чочком мытчисыштісö пиньез. Чушкіс Мітіглö сёлöмас, гусенік жöктытөннис горөтчис Аннушлö:

— Мунам, талун-ни токо ötлаын, ашын-ед жансөтчам. Мунам кытчöкö...

— Кытчö? Кин-нö татчö колтчас?

— Пашковичыс-ед ем, да і чожа нагге пондасö рофнитчыны.

— Ладнö, норовит невна,— горөтчис Аннуш.

Ожшöрса петуккез пондисö кытсаны. Лөнис ötөр. Токо виззезлас кытөнкö кыклаын герскöны сөрсөн-бөрсөн кык герскан, нија і вөрзөтöны лөнсö. Сулалöны лөзчиткыла лөмпуз да кыззез часовна оградаын, оз вөрзөтö і öтик корокөн. Важын-ни чöскыт онөн узö деревна, а часовна со ешö зыкын вöжö, оз-на дугдö гажөтчанис том отир. Пöригесес мунисö-ни. Матөтчис порогланас і Вавреј, да ешö сувтис порогдорас визөтны гажөтчöмсö. Недыр-мыјис Пашкович висталис комі рытсö пöдналөмөн. Жөз пондис рофнитчыны.

Аннуш петис ötөрö. Сы-бöрсань ыбöсланас индөтчис Мітіт. Ыбöс-дынас Вавреј мигнитис сылö да горөтчис:

— Азза, јорт, азза: кытчö, тыдалö, сунисыс, сетчин і јемыс.

— Поді і сиз-да...— гералөмөн Мітіт петис ötөрö. Öтлаисö Аннушкөт полысафнык пелöсас. Пыдына, кокніта кыкнанныс ловзисисö. Ырым вазөтис, малыштіс чужöмнысö ожшöрса төвок. дрöжмунис Анну петис шонытингаһас-да. Мітіт кутис сижö кыкнан кидтис, сувтис паныт матö да јуҕсенік, шоныта горөтчис:

— Аннуш, кытчö мунам?

— Ме ог төд... Кытчö те, сетчö і ме муна. — Ыжмитчисö öтамөдныс-бердö да не термасөмөн пондисö оскавны улычаөттис деревна-понлаң. Кыкнанныс ета секундö думананыс олöны, пыдына, кокніта лолалöны. Ыжыт уж нылөн талун шогміс: мырфисö пемыт отирліс сіннез пöртмалан јен керку. Лолассис кокніта ешö і сижөн, мыла матын нија öтамөд-

-дынын, мыла кылöны сёлöммезныслис радујтчөмсö. Бур да кокнит сижөн, мыла ета-јыліс, кыз нија радејтöны öтамöднысö, тöдö токо öтнас пыд ојыс, тулысса шонит да сук сынöда, со зоріа дука ојыс.

— Аннук, родней менам Аннук! Ашын те мунан, ашын колас мијанлö јансöтчыны дыр-кежö...— горöтчис Митит да јонжыка сижö жмитис бердас.

— Ашын, јортöј... Раd-ја њеја ме мунöмлам, те бы токо тöдін, Митит!.. Сёлöмö места оз аззы, ог тöд мыј-бердö кутчисны көр думышта мунöм-јыліс. Велöтчыны колö меным, уна ешö колö велöтчыны. Пола токо: гура-ја совпартшколаас, понда-ја вермыны вöтчыны отырыс сөрö, öдд-өн-ед учöт менам грамотаö.

— Верман. Мед токо вöли јур да здоровје, вын, сек быдöс верман керны. Öк, муні бы ме текöт öтлаын, ешö бы велöтчи, токо мед текöт ње јансöтчыны, мед тенö сінліс ње лезны, да тыдалö, сиз оз поз. Колас колтчыны Крестöмын ужавны. Гажтöм чатте перво тетöг лоас, көрталис кыз мыјкö менö те-бердö, пыр те думавлам, пыр ме сёлöмын. Казавтöг, кокнита мунö ужыс, ег ме јешты кваркыщ керны, кь чулалö тулысыс...

Велöтчы, Аннук, да лок чожажык бөр Крестöмö. Уня татөн ужыс, бура ешö кулаччоыс виçö аслас киподувтын гов отирсö. да ен вунöтлы горттö, гиж щöкытжыка, кылін?

— А ме теныт тасањ понда гижны... быдöс вилсö, ассиным ужнымöс. Ен вунöт. Те-ед менам öтнат радосыс, көзулок те менам!..— Кољис Митит Аннуöс горт. ворота-дынöззис.

— Но, Аннуш, аззислытöз!— Кутис Митит зарни нывлис кисö, жмитис аслас морос-бердö, сыбöрын сывтыр кутчисис, кыз бордувтö бабука асгис тiпсö, лапкötис бердас — матö, öтвылис лоисö чужöммезныс... Ен вунöт, — горöтчис Митит пельозас Аннушлö. Сесса дыр виçötис сіннезас, бытте кыз мыјкö ныис öштис да кошјö, сыбöрын жагöник мышкыртчис да павкötчис тырппезнас Аннуш тырппезö — чуп-оқыштис гораа. Сыбöрын мöдпырис öтлаасисö тырппез... Çырытöс, кыз

өгралан шоммез, пыкнитисö-өзjisö гөлөммез, Һожыник кун-
eisö кыкнанныслөн сіннез...

— Но, аззислытөз!..— горөтчис Митит да леzis пым морос-
oзcis Аннуксö. Мөдыс шын-серөмтчис гажаа, малышtis кинас
векыт чужөмбансö Мититлис да остис воротасö:

— Ен вунөт енө минуттесö!.. Мусук!..— бергөтчышtis ешö
воротаас Анну, козналис енө кыввесö Мититлө да сажөвтчис.
Митит дыр ешö сулалис өти местас, визөтис кытчө сажөвтчис
Аннушыс. Сыбөрын бергөтчис, паскөтис кижесö, ловzis пы-
дына да пондис оскавны гортлаңас.

Көр вылына-ни шонди леbis вөр-вевдөрө, көр миллион
зоризөн зардыны, жуавны пондисö сылөн жуғөррез лысва-вы-
лас, көр сажмис деревна да пондөтчис сыын пиңны оланыс,
Аннук ажыскөт вөрзөтчисö тужө.